T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNANİSTAN EKONOMİK KRİZİ VE ÇEVRESEL ETKİLERİ

ORKUN AKTAÇ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYHAN UÇAK

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Orkun AKTAÇ tarafından hazırlanan **Yunanistan Ekonomik Krizi ve Çevresel Etkileri** Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca **04/09/2019** günü saat **11:00** 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *Kabul Edilmesine ~~OYBİRLİĞİ~~/**OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Ayhan UCAK	Kabul Edilmesine	
Prof. Dr. Ahmet ATAKİŞİ	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Burcu ŞENALP	Red Edilmesi	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

03 / 10 / 2019

Orkun AKTAÇ

Tezin Adı: Yunanistan Ekonomik Krizi ve Çevresel Etkileri

Hazırlayan: Orkun AKTAÇ

ÖZET

Tarihten günümüze, birçok ülkenin karşılaştığı, hepsinin kendine has sebepleri ve sonuçları olan ekonomik krizler, halen ekonomi literatüründe ciddi bir biçimde incelenmektedir.

Çalışma 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, krizlerin ekonomi literatüründeki yeri, türleri ve sebepleri incelenmiştir. İkinci bölümde ise, 2008 yılında Yunanistan'da ortaya çıkan ekonomik krizin, öncesinde yaşananlar, krize nasıl girildiği ve kriz sürecinde Yunanistan'ın yapmış olduğu hamleler incelenmiş olup, bu hamlelerin krizi atlatmak adına ne ölçüde başarılı olup olmadığı tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Kriz, Yunanistan, Borç Krizi

Name of Thesis: Greece Economic Crisis and Environmental Impacts
Preparead by: Orkun AKTAÇ

ABSTRACT

The economic crises, which have been faced by many countries and which have their own reasons and consequences, are still being studied seriously in the economic literature.

The study consists of 2 parts. In the first chapter, the place, types and reasons of crises in economics literature are examined. In the second part, the economic crisis that emerged in Greece in 2008, the events that happened before, how the crisis entered and the actions of Greece in the crisis process were examined and the extent to which these moves were successful in order to overcome the crisis were discussed.

Keywords: Economic Crises, Greece, Greek Economic Crises

TEŞEKKÜR

Çalışmamda sürekli yardımcı olan tez danışmanım, Sayın Prof. Dr. Ayhan UÇAK Hocam, İktisat Bölüm Başkanı değerli hocam Prof. Dr. Sadi UZUNOĞLU başta olmak üzere, bana her aşamada destek olan İktisat Bölümü hocalarıma, çalışmamın tüm sürecinde hep yanımda olan değerli arkadaşım Arş. Gör. F. Füsun T. MÜHÜRDAROĞLU'na ve hayatımın her anında varlıklarını hissettiren eşim Hatice AKTAÇ'a ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

TEŞEKKÜR iii

İÇİNDEKİLER iv

TABLOLAR vi

Grafikler vi

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM 2

1. FİNANSAL KRİZLER 2

1.1.Ekonomik ve Finansal Kriz Tanımları 2

1.1.1.Ekonomik Krizler 2

1.1.2.Finansal Krizler 3

1.2.Finansal Kriz Türleri 4

1.3.Kriz Modelleri……..…….....5

1.3.1.Birinci Nesil Kriz Modelleri…….5

1.3.2.İkinci Nesil Kriz Modelleri……..……5

1.3.3.Üçüncü Nesil Kriz Modelleri…….……..6

İKİNCİ BÖLÜM……....……..7

2.1.Krizden Önceki Genel Durum 7

2.2.Krizin Sebepleri 7

2.2.1.Ülke İçi Faktörler 13

2.2.2.Uluslararası Faktörler..... 15

2.3.Kriz Dönemi..... 17

2.3.1. Yunanistan İç Politika Hamleleri…….……..18

2.4.Krizin Çevre Ülkelere Etkileri.. 20

2.4.1. Portekiz…… 20

2.4.2. İspanya…….....26

2.4.3. İtalya…….....…….31

SONUÇ 36

KAYNAKÇA..... 37

TABLOLAR

Tablo 1: Bütçe açığı (GSYİH'a oranı %)…….8

Tablo 2: Kamu Harcama Kalemleri / GSMH (%)……..……13

Tablo 3: Kamu Gelir Kalemleri / GSMH (%)…….14

Tablo 4: Yunanistan Brüt Dış Borç Pozisyonu (Milyon €)…….15

GRAFİKLER

Grafik 1: Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH)……9
Grafik 2: Yıllık Büyüme Oranı (%)……10
Grafik 3: Mal ve Hizmet İhracı (ABD Doları $)…….11
Grafik 4: Mal ithalatı (ABD Doları $)……...12
Grafik 5: Doğrudan Yabancı Yatırım (ABD Doları $)……..12
Grafik 6: Yunanistan Brüt Dış Borç Pozisyonu (Milyon €)……16
Grafik 7: Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH)……21
Grafik 8: Yıllık Büyüme Oranı (%)……..22
Grafik 9: Mal ve Hizmet İhracı (ABD Doları $)…….23
Grafik 10: Mal ithalatı (ABD Doları $)……24
Grafik 11: Doğrudan Yabancı Yatırım (ABD Doları $)…….25
Grafik 12: Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH)……..…26
Grafik 13: Yıllık Büyüme Oranı (%)……27
Grafik 14: Mal ve Hizmet İhracı (ABD Doları $)…….28
Grafik 15: Mal ithalatı (ABD Doları $)……29
Grafik 16: Doğrudan Yabancı Yatırım (ABD Doları $)……30
Grafik 17: Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH)……..31
Grafik 18: Yıllık Büyüme Oranı (%)……32
Grafik 19: Mal ve Hizmet İhracı (ABD Doları $)…….33

Grafik 20: Mal ithalatı (ABD Doları $)…….……34
Grafik 21: Doğrudan Yabancı Yatırım (ABD Doları $)……35

GİRİŞ

Ekonomi literatüründe kriz kavramı uzun yıllardır üzerinde çalışılan, sebepleri, türleri ve sonuçları açısından detaylı olarak incelenen, önemli bir olgudur. Yüzyıllardır süregelen, birçok ülkede, değişik koşullarda, farklı dinamiklerle ortaya çıkmış olan ekonomik krizler, ekonomistler tarafından yıllardır incelenmektedir. Temel olarak her ülkenin kendine has ekonomik, sosyo-kültürel ve politik yapısı bulunmasına rağmen, aslında ekonomistler tarafından yapılmaya çalışılan, krizleri belli şablonlara oturtup, bu şablonlara göre, krizler gerçekleşmeden uyarıcı sinyalleri fark edip ülkelerin kriz gerçekleşmeden önlem alabilmelerini sağlamaktır. Ancak bu durum her zaman mümkün olmayabilir veya daha önce görülmemiş ya da ani şekilde ortaya çıkan bir kriz gerçekleşmiş olabilir. Bu durumlarda ise, daha önceki krizlerden yola çıkarak, krizi aşmak adına ülkelerin hangi politikaları izlemesi gerektiği ya da hangi önlemleri almaları gerektiği üzerine çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde ekonomi literatüründe yer alan ekonomik kriz kavramı, ekonomistlerin bu konudaki görüşleri, krizlerin ortaya çıkış sebepleri, türleri teorik olarak incelendikten sonra, ikinci bölümde, 2008 yılında Yunanistan'da ortaya çıkan ve ülkeyi derin bir durgunluğa sürükleyen borç krizinin öncesinde ülkedeki ekonomik durum, ülkeyi krize götüren koşullar ve kriz ortaya çıktıktan sonra, Yunanistan'ın bu krizi aşmak adına hangi önlemleri aldığı, iç politika hamleleri, dış ülkelerden gelen yardımlar incelenmiş ve bu krizle ilgili genel bir çerçeve oluşturulmuştur.

1. BÖLÜM – FİNANSAL KRİZLER

1.1. Ekonomik ve Finansal Kriz Tanımları

Mishkin'e göre finansal kriz, ters seçim ve ahlaki tehlike gibi asimetrik bilgi sorunlarının çok daha kötü hale gelmesi sonucunda finansal piyasaların en verimli yatırım fırsatlarına sahip ekonomik aktörlere fonları yeterince aktaramadığı, finansal piyasalarda doğrusal olmayan bir bozulmadır. (Mishkin, 2007: 231)

En geniş tanımı ile ekonomik veya finansal krizler, devletlerin dış rekabet ile baş edebilmek ve artan nüfusun taleplerini karşılayabilmek için, borçlanmaya ve kur kontrolüne yönelik girişimlerinin sonucudur. (Goldstone, 1991: 472)

1.1.1. Ekonomik Krizler

En genel tanımıyla ekonomik krizi, bir ülkenin yerel para birimine olan güvenin ani bir şekilde düşmesi sonucu oluşan değer kaybı veya yabancı yatırımcıların o ülkedeki yatırımlarını ülkeden, her hangi bir güvensizlik sonucu çekmelerine yol açan durum olarak niteleyebiliriz.

Günümüzde dünyada ülkeler arasında ticaretin çok yoğun bir biçimde gerçekleşmesi ve de ülkelerin, özellikle de komşu ya da aynı bölgede olan ülkelerin birbirlerine yüksek oranda etkisi olması sebebi ile bölgedeki her hangi bir ülkede ortaya çıkabilecek bir kriz, diğer ülkelere de sıçrama eğilimi taşır. Hatta bazı durumlarda, bir ülkede ortaya çıkan kriz, tüm dünyaya yayılıp, küresel bir ekonomik krize dahi dönüşebilir.

Ekonomik krizlerin ortaya çıkmasında birçok neden vardır ancak bunları birkaç temel başlık altında toparlamaya çalışırsak;

- Sabit kur sistemi
- Zayıf bankacılık sistemi
- Genel kredibilite zayıflığı
- Yüksek oranda kısa dönem borcu
- Yanlış ekonomik uygulamalar
- Politik istikrarsızlık

1.1.2. Finansal Krizler

Krugman'a göre, bir devlet, ülke para biriminin değerini çeşitli şekillerde belirleyebilir. Gelişmiş finansal piyasalara sahip olan ülkeler, ülke parasının değerini korumak için, açık piyasa işlemleri, vadeli kambiyo piyasalarına müdahale ve yabancı varlıklara doğrudan müdahale gibi politikalar izleyebilir. Ancak bütün bu politika araçlarının bazı sınırlamaları vardır. Ülke, para biriminin değer kaybetmesini engellemeye çalışırken, yabancı kaynak cinsinden rezervlerinin tükendiğini ve borçlanma kapasitesinin de sınırına geldiğini görebilir. Öte yandan, para biriminin değerinin artmasını engellemeye çalıştığında ise, ülke içinde kabul edilemez bir enflasyon ile karşılaşabilir. (Krugman, 1979: 311)

Finansal Krizler, tam olarak dışa bağımlı değildir, hatta tarihteki birçok örnekte ekonomideki yavaşlamanın kendisi veya bu yavaşlamaya neden olan sebepler, bir finansal kriz oluşmasına yardımcı olmuştur. Ancak, finansal krizlerin temel özellikleri olan döviz kuru sıçraması, ülkeden yabancı sermaye çıkışı, kısa vadeli borçların devredilememesi ve ülke içinde kredilerin batması da şüphesiz ki bu süreçte etkili olmuştur. (Fruman vd, 1998: 1)

Genel olarak bakıldığında, finansal krizlerin birçok ortak noktası var olmasına rağmen, farklı durumlarda ortaya çıkabilirler. Bir finansal kriz genellikle şu olayların bir veya bir kaçı ile ilişkilidir: kredi hacmi ve varlık fiyatlarında ciddi değişimler; finansal aracılıkta ve ekonomideki önemli aktörlere dış kaynak sağlama hususunda önemli aksamalar ve büyük ölçekte ödemeler dengesi sorunları (firmalar,

hane halkı, finansal aracılar ve hükümetler). Bütün bunlar, finansal krizlerin çok boyutlu olaylar olduğunu ve sadece tek bir göstergeye dayanarak açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. (Claessens ve Köse, 2013: 4-5)

Makroekonomik ve finansal değişkenlerin, krizler üzerindeki etkileri literatürde detaylı olarak çalışılmıştır. Finansal krizlerin, başlangıçta küçük ölçekli finansal bozulmalardan, daha ileride geniş ölçekli ulusal, bölgesel ve hatta küresel çaptaki krizlere kadar çeşitli evrelerine kadar olan süreçleri deneysel çalışmalar ile belgelenmiştir. (Claessens ve Köse, 2013: 4-5)

1.2. Finansal Kriz Türleri

Finansal krizler sınıflandırma açısından birçok şekilde ortaya çıkabilmesine rağmen, genel olarak iki kriz türü ayırt edilebilir. Birinci tür temel olarak, kur ve ani duraklama tarzı krizleri, ikinci tür ise borç ve bankacılık krizlerini içerir (Reinhart ve Rogoff, 2009: 466). Örneğin, kur krizleri, mevcut para birimi üzerine gerçekleşen spekülatif atakları ve bunun sonucunda ortaya çıkan devalüasyonu konu alır. Ayrıca, yetkililerin ülke para birimini korumak adına yüksek miktarda reserv harcamalarını, ani ve yüksek oranda faiz artışı yapmalarını ve olası sermaye kontrolü uygulamaları da yine kur krizlerinin temel başlıkları altındadır (Claessens ve Köse, 2013: 12).

Öte yandan diğer temel kriz türüne baktığımızda ise karşımıza daha büyük çapta ve derin bir kriz türü çıkar. Bu tür, ödemeler dengesi krizi olarak da adlandırılmaktadır. Temel olarak bu kriz, geniş ve genelde beklenmeyen, uluslararası sermaye girişlerinde ani bir düşüş ve de kredi oranlarında keskin bir yükseliş şeklinde karşımıza çıkmaktadır. (Claessens ve Köse, 2013: 12).

1.3.Kriz Modelleri

1.3.1. Birinci Nesil Kriz Modelleri

Kanonik Modeler olarak da bilinen birinci nesil modeller; bütçe açıklarının artmasıyla beraber finansal krizlerin ortaya çıktığını savunur. Piyasada oluşan saptırıcı hareketlenmeler; hükümetlerin bütçe açıklarını kapatmak için para basmasıyla başlayacağını ve sabit döviz kuru politikasının bu gelişmeler sonrasında bozulacağını ifade eder. Döviz kurunda ki bozulmalar yabancı yatırımcıların ülke dışına varlıklarını taşımak istemesine ve yurt içi döviz talebinin artmasına neden olur. Döviz rezervleri hızla erirken krizin temelleri bu şartlar altında oluşur. (Durmuş, 2010) Birinci Nesil Kriz modeller önceleri altın piyasasında hükümetin fiyatlandırmalarını içeren çalışmalar yapılmış daha sonra ki yıllarda Paul Kraugman tarafından para piyasalarında oluşan krizleri açıklamakta temel dayanak olmuştur. Kraugman'ın sabit kurun sürdürülemez düzeye geldiğinde mutlaka terk edileceğini öngören model, özel olarak para krizlerini anlamada ve bütün olarak finansal krizleri incelemede önemli bir ilk adımdır. (Delice, 2003). Birinci nesil kriz modellerine yöneltilen eleştiriler ve bu modellerin 1992-1993 yılarında meydana gelen " Avrupa Para Krizi'ni açıklamakta yetersiz kalmasından sonra; İkinci Nesil Modeller ortaya çıkmıştır.

1.3.2. İkinci Nesil Kriz Modelleri

Avrupa para krizinin ve 1994' de Meksika krizinin açıklanmasında birinci nesil kriz modelleri yetersiz kalmıştır. Bu yetersizliğin anlaşılmasıyla Obsfeld (1986,1994) tarafından geliştirilmiştir. İkinci nesil modeller, sabit/yarı sabit kur rejimi kullanan ekonomilerde, makro ekonomik göstergelerde olumsuzluk görünmemesine rağmen ülkelerin para birimlerinde oluşan spekülatif hareketlerin ekonomik krizlere neden olabileceğini göstermiştir. İkinci nesil kriz modellerinde sabit kur rejiminin devamlılığını sağlamakta yeterli rezervlere sahip olunsa bile spekülatif atağın, kur rejimini değiştirebileceği görüşü ortak noktadır. (Emirkadı, 2005). İkinci nesil kriz modelleri kendini doğrulayan modeller olarak da bilinir.

1.3.3. Üçüncü Nesil Kriz Modelleri

Üçüncü nesil modeller yayılma bulaşma etkisi modelleri olarak da bilinir. Bu modellerde, bir ülkenin finansal piyasasında meydana gelen değişimlerin bir başka ülkede makroekonomik dayanaklarla açıklanamayan bir krize neden olabilmesi durumu incelenmiştir. Üçüncü nesil kriz modellerinde, iyi düzenlenmemiş finans ve bankacılık sistemiyle piyasalardan yüksek riskli ve aşırı borçlanmalar, bankacılık krizinin ana sebepleri sayılmıştır. (Umut, 2007). Bu modellerde, farklı ülkelerde eş zamanlı çıkan krizler açıklanırken, ülke ekonomilerinin ortak kırılganlıklara sahip olması nedeniyle ortak şoklarla sarsıldıklarını ileri sürer. Bireylerin rasyonel olmayan davranışları ve fon yöneticilerinin asimetrik güdüler nedeniyle yatırımcılarda oluşan rasyonel olmayan beklentilerin de krizlerin yayılmasını etkilediği kabul edilir (Delice, 2003).

2. BÖLÜM - YUNANİSTAN KRİZİ

Çalışmanın bu bölümünde, 2008 yılında Yunanistan'ın yaşamış olduğu ekonomik kriz, ülkenin 2001 yılında Avro Bölgesi'ne girişinden itibaren ortaya çıkan ekonomik veriler yardımıyla ve ülkeyi krize sürükleyen nedenler çerçevesinde incelenmiştir.

2.1. Krizden Önceki Genel Durum

Yunanistan 1 Ocak 2001 yılında Avroyu resmi olarak kullanmaya başlamadan önce ki yıllarda yüksek düzeyde enflasyon ve borçlanmanın yüksek faizli maliyetine katlanma durumuyla karşı karşıyaydı. Ülkenin reel büyüme oranı oldukça düşük seyrederken, 2001 yılına gelindiğinde kamu borç yükü, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) oranı %103 düzeyindeydi. Yunanistan Maastricht uyum kriterlerini karşılayamadığından dolayı 1999 yılında ilk anda Avro bölgesine dâhil olamamıştı.

1999 ve 2001 yılı arasında yürüttüğü sıkı para politikası ile enflasyon ve faiz oranlarını düşüren ülke, kamu borç yükünün GSMH ya oranının %60'ı geçmemesini ön gören uyum kriterlerini sağlamamasına rağmen avro bölgesine kabul edilmişti. O dönem Yunanistan hükümeti 2010 yılı itibari ile %60'lık oranı yakalayacağını iddia etmişti. Yunanistan'ın, borç yükünün GSMH' ya oranı %60 hedeflemesine rağmen, 2009 yılı verilerine göre söz konusu oran %126,8 olarak gerçekleşti. (EP 2003:283-286)

2.2. Krizin Sebepleri

Yunanistan, Avrupa Birliği'ne 1981 senesinde üye olmuştur. Ancak, Avro Para Birimi'ni 1 Ocak 2001 tarihi itibari ile kullanmaya başlamıştır. Bu yıldan krize

kadar geçen süreçte, ülkenin bazı ekonomik göstergeleri, tablo ve grafikler yardımıyla incelenmiştir.

2008 yılının sonbahar aylarında patlak veren küresel ekonomik krizden önceki 10 yılda, Yunanistan Hükümeti, bütçenin önemli bir kısmını finanse etmek ve var olan bütçe açıklarını finanse etmek için, dış kaynaklardan ciddi miktarda borçlanmıştır. (Nelson vd. 2010: 2)

Tablo 1. Bütçe açığı (GSYİH'a oranı %)

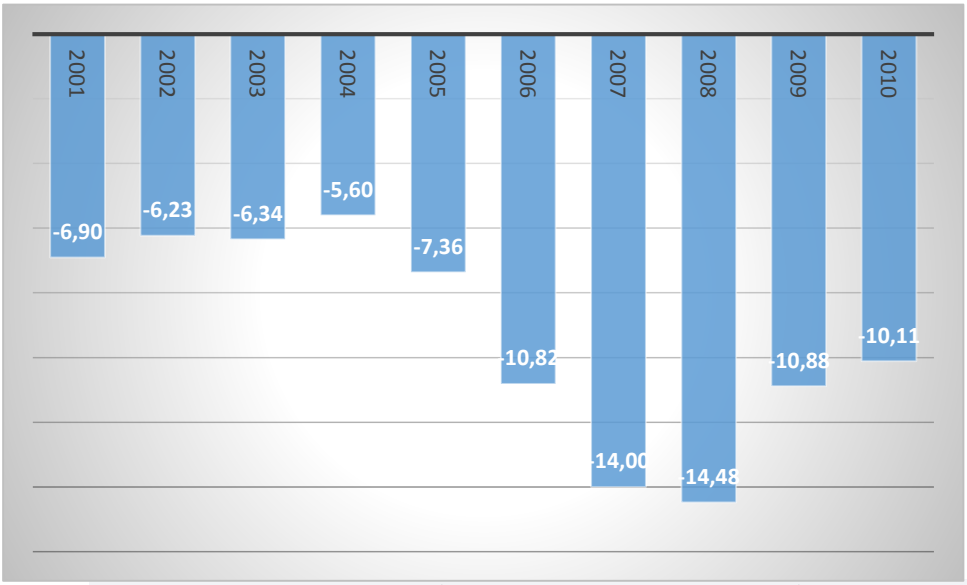
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Yunanistan	-5,47	-6,02	-7,83	-8,83	-6,19	-5,95	-6,71	-10,18	-15,14

Kaynak: OECD (2018), General government deficit (indicator). doi: 10.1787/77079edb-en (Erişim Tarihi: 21 Kasım 2018)

Tablo 1'de Yunanistan'ın Avro para birimine geçtiği yıl olan 2001'den 2009 yılına kadar olan bütçe açığının GSYİH'sına olan oranı verilmiştir. Veriler incelendiğinde, 2001 yılından 2008 yılına kadar ortalama %6 civarında bir bütçe açığı/GSYİH oranı gözükmekteyken, 2008 yılında bu oran -%10,18'e, 2009 da ise -%15,14'e yükselmiştir. Aynı dönem Avro Bölgesi ortalaması ise %2 dir.

Grafik 1'de ise, Yunanistan'ın, cari işlemler dengesinin GSYİH'sına olan oranı verilmiştir. Bu grafik incelendiğinde, 2001 yılından 2006 yılına kadar ortalama %6 dolaylarında olan oran, 2006 yılından itibaren yükselmiş ve nihayetinde 2008 yılında %14,48 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Aynı dönemde Avro Bölgesi ortalaması ise %1'dir.

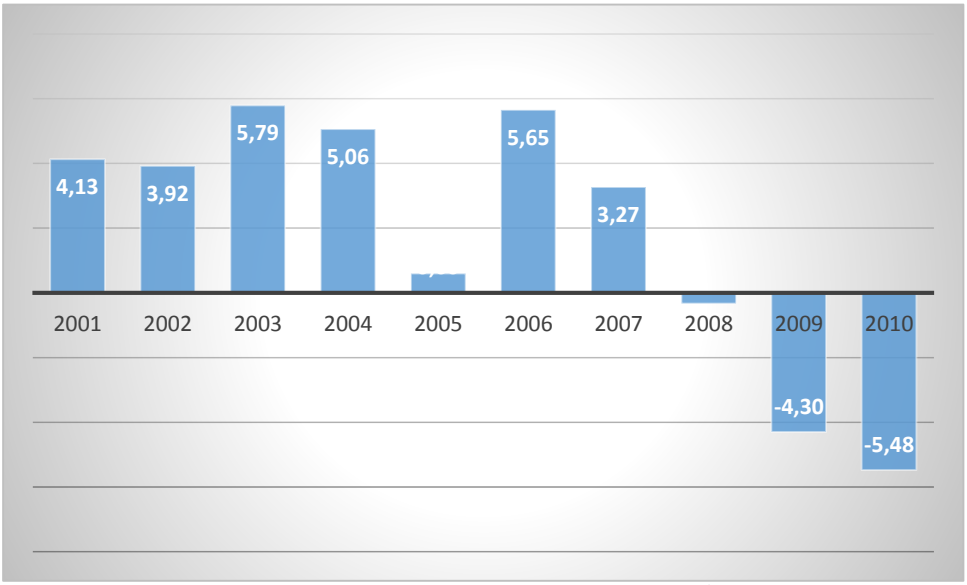
Grafik 1: Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH)

Kaynak: International Monetary Fund, Balance of Payments Statistics Yearbook and data files, and World Bank and OECD GDP estimates.

Yunanistan, 2001 yılından, krize girdiği 2008 yılına kadar, her yıl ortalama %5 civarında bir büyüme oranı yakalamış olmasına rağmen, 2008 yılından itibaren ekonomisinde daralma başlamıştır. Grafik 2'de de gösterildiği gibi, ilk olarak 2008'de %0.34 oranında, takip eden 2 yılda ise Yunan ekonomisi, %4,30 ve %5,48 oranlarında küçülmüştür.

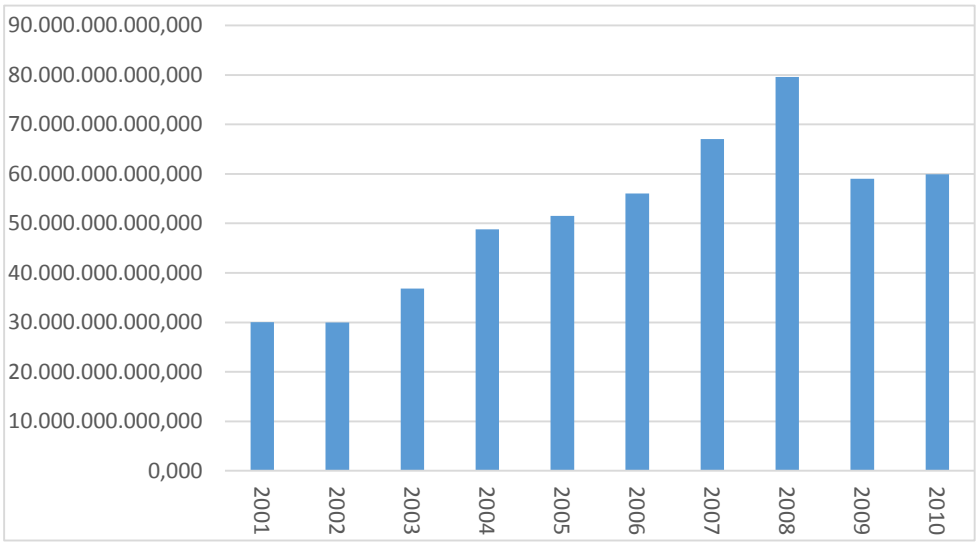
Grafik 2: Yıllık Büyüme Oranı (%)

Kaynak: World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files.

Yunanistan, hem bütçe açığını hem de cari işlemler dengesi açığını finanse etmek amacıyla dış kaynaklardan borçlanma yoluna gitmiştir. 2009 yılında ülkenin dış borcunun GSYH'sine oranı %115 seviyelerine ulaşmıştır. (EIU 2010). Ülkenin hem bütçe açığı, hem de dış borç rakamları, Avrupa Birliği Ekonomik ve Parasal Birliği'nin izin vermiş olduğu maksimum oranların çok üzerinde yer almaktadır. Özellikle de Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında imzalanmış olan İstikrar ve Büyüme Paktı'na göre belirlenmiş olan, bütçe açığı için %3 ve dış borç/GSYİH oranı için ise maksimum %60 oranları göz önüne alındığında, Yunanistan'ın verileri bu rakamların bir hayli üzerindedir. (Nelson vd. 2010: 2)

Grafik 3: Mal ve Hizmet İhracı (ABD Doları $)

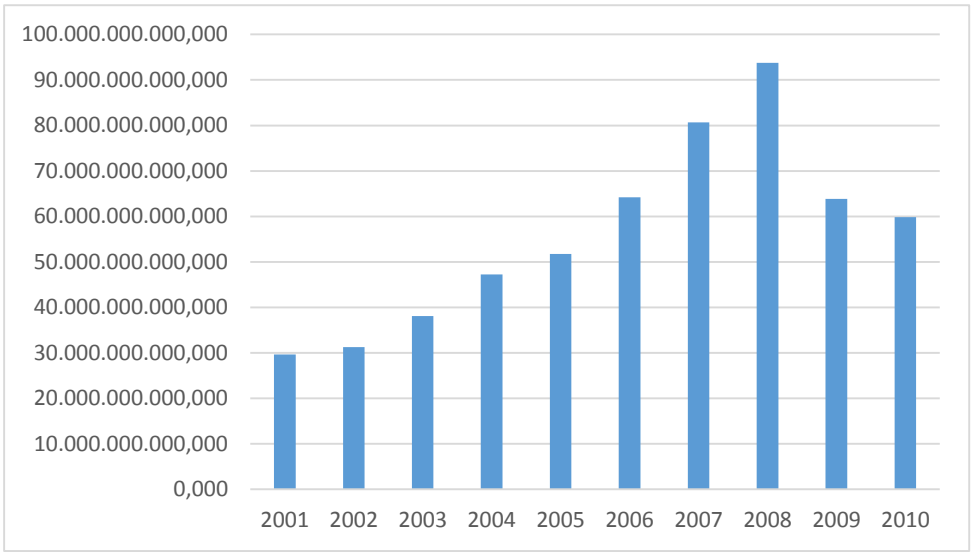

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics.

Avro Bölgesine girdikten sonraki yıllarda Yunanistan, mal ve hizmet ihracı konusunda kriz yılına kadar istikrarlı bir grafik sergilemiştir. Grafik 3'te de görüleceği gibi 2001 yılından itibaren Yunanistan'ın ihracatında sürekli bir artış görülmektedir. 2008 yılında krizin ortaya çıkmasının ardından ise, Yunanistan'ın ihracatında bir gerileme söz konusudur.

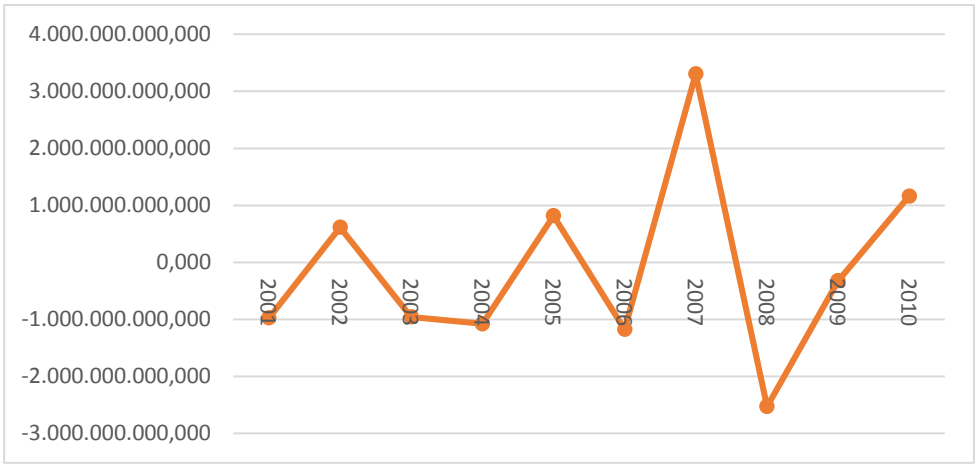
Öte yandan, aynı yıl aralığında Yunanistan'ın ithalatında da yine bir artış mevcuttur. Grafik 4 incelendiğinde 2001 yılında yaklaşık 30 Milyar Dolar ithalat gerçekleştirmiş olan Yunanistan, takip eden yıllarda, ithalatında sürekli bir artış yaşamıştır. Ve bu artış, kriz yılı olan 2008 yılında zirve yaparak yaklaşık 94 Milyar Dolar seviyesine gelmiştir.

Grafik 4: Mal ithalatı (ABD Doları $)

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Grafik 5: Doğrudan Yabancı Yatırım (ABD Doları $)

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Yabancı yatırımcıların Yunanistan ekonomisine olan ilgisini ise Grafik 5'te gözlemleyebiliriz. Avro bölgesine giriş yılı olan 2001'den 2006 yılına kadar sürekli bir yabancı sermaye giriş çıkışı söz konusu iken, 2007 yılında Yunanistan'a yaklaşık 3,3 Milyar Dolar doğrudan yatırım gelmiştir. Ancak 2008 yılında ortaya çıkan krizle beraber, ekonomide oluşan güvensizlik ortamı, yabancı yatırımcıyı da ülkeden uzaklaştırarak -2,5 Milyar dolarlık bir sermaye çıkışına yol açmıştır.

2.2.1. Ülke İçi Faktörler

Yunanistan'ın borç krizi, temel olarak ülkenin malî disiplin konusunda yaşadığı sorunlardan ve bütçe politikalarından kaynaklanmaktadır. Yunan hükümetleri yıllardır süregelen kamu borç yükü sorununu malî disiplini kontrol altına alarak yeniden sağlamak yerine, Avro para birimine geçişle beraber içinde bulunduğu parasal birliğin sağladığı düşük faizli finansman olanaklarını kullanarak borç döngüsünü sürdürmeye çalışmış, fakat değişen hükümetler kamu gelirlerini arttırmanın yanı sıra kamu harcamalarını gelirler ile orantılı düzeye getirecek köklü önlemler almamışlardır. Kriz ortaya çıktığında yapılan anlaşmadan anlaşıldığı üzere gelir ve gider arasındaki uçurumun temel nedeni olarak kamu kesimi ücretleri ve diğer sosyal harcamalar öne sürülmüştür. Ülke ekonomisinin kayıt dışı ekonomi ortaya çıkan yolsuzluklarla ilgili olarak diğer Avrupa Birliği ülkelerinden sıyrılarak üst sırlarda yer alması, GSMH 'ya oranı açısından dünyada en fazla askeri harcama oranına sahip ülkeler arasında bulunması gibi unsurlar görmezden gelinmiştir.

Tablo 2: Kamu Harcama Kalemleri / GSMH (%)

		1996	**2000**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	Yunanistan	4,86	6,44	5,17	5,68	5,38	6,13
	EU-16	4,8	5,0	5,0	5,0	5,1	5,6
Personel Giderleri	Yunanistan	9,57	10,47	11,06	11,21	11,49	12,4
	EU-16	10,4	10,4	10,2	10,0	10,1	10,8
Faiz Harcamaları	Yunanistan	10,5	7,38	4,42	4,44	4,58	4,97
	EU-16	3,9	β,0	2,9	3,0	3,0	2,8
Sübvansiyonlar	Yunanistan	0,42	0,14	0,13	0,13	0,13	0,13
	EU-16	1,5	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4
Sosyal Harcamalar	Yunanistan	13,74	14,79	16,83	17,57	18,78	20,55
	EU-16	21,0	21,6	21,4	21,0	21,3	23,4
Sermaye Transferleri	Yunanistan	1,11	1,02	1,62	1,79	1,96	1,61
	EU-16	1,3	1,4	1,4	1,2	1,2	1,4
Sermaye Giderleri	Yunanistan	1	2,64	0,87	1,19	1,61	1,59
	EU-16	1,5	2,5	2,4	2,6	2,5	2,8
TOPLAM	**Yunanistan**	**44,08**	**46,9**	**43,15**	**45,03**	**46,79**	**50,38**
	EU-16	**46,3**	**47,4**	**46,7**	**46,0**	**46,8**	**50,7**

Kaynak: Eurostat, "Government Finance Statistics: Total General Government Revenue (Main Tables)", http://epp.eurostat.ec.europa.eu, (22/10/2018).

Yunanistan'ın mali disiplin sorununun daha önemli nedenleri arasında vergi gelirlerinin ve sosyal katkıların Avro alanında bulunan Avrupa Birliği üyelerinin (EU16) ortalamasının altında yer alması ve ülkenin dünyada en fazla askeri harcama yapan ülkeler arasında bulunmasıdır. Bu nedenler reform programı hazırlanırken öncelikli olarak personel giderleri ile sosyal harcamalardan önce üzerinde çalışılması gereken sorunlardır.

Tablo 3: Kamu Gelir Kalemleri / GSMH (%)

		1996	2000	2006	2007	2008	2009
Vergi Gelirleri	Yunanistan	19,08	23,54	20,61	20,6	20,1	19,31
	EU-16	26,2	25,2	25,9	26,2	25,4	24,5
Dolaylı Vergiler	Yunanistan	12,47	13,58	12,46	12,51	12,11	11,12
	EU-16	13,3	13,4	13,5	13,5	13,0	12,8
Doğrudan Vergiler	Yunanistan	6,35	9,66	7,99	7,94	7,74	7,96
	EU-16	12,6	11,5	12,1	12,4	12,2	11,3
Sermaye Vergileri	Yunanistan	0,26	0,31	0,15	0,15	0,25	0,22
	EU-16	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Sosyal Katkılar	Yunanistan	11,52	12,47	12,9	13,42	13,4	12,77
	EU-16	15,8	15,4	15,3	15,1	15,3	15,7
Satışlar	Yunanistan	1,22	1,25	1,56	1,46	1,5	1,41
	EU-16	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,2
Sermaye Gelirleri	Yunanistan	**3,93**	**3,12**	**1,94**	**1,94**	**2,33**	**2,27**
	EU-16	**1,8**	**1,7**	**1,8**	**1,8**	**1,9**	**1,9**
	Yunanistan	**1,68**	**2,57**	**2,3**	**2,25**	**1,79**	**1,11**
	EU-16	**0,2**	**0,4**	**0,2**	**0,2**	**0,1**	**0,1**
	Yunanistan	**37,44**	**42,95**	**39,31**	**39,66**	**39,13**	**36,86**
	EU-16	**46,2**	**44,8**	**45,3**	**45,4**	**44,9**	**44,4**

Kaynak: (Eurostat,2010) Eurostat, "Government Finance Statistics: Summary Tables 1/2010", **Eurostat Statistical Books**, 2010 Edition

EU16 üyelerinin vergi gelirlerinin GSMH 'ya oranı ortalama olarak 2000'li yıllar boyunca %25'in altına düşmemiş iken, Yunanistan'da bu oran %20 düzeyinde seyretmiştir. Sosyal katkılarında GSMH oranı bakımından daima EU16 ortalamasının altında olduğu açık bir biçimde görülmektedir. Vergi toplanmasında ortaya çıkan sorunlar ve kayıt dışı istihdam, ülkede kayıt dışı ekonominin büyük olduğu

düşüncesini akla getirmektedir. OECD'nin 2009 tarihli raporunun bulguları bu düşünceyi doğrular niteliktedir. Bu rapora göre vergi toplanmasında ortaya çıkan sorunların temelinde vergi kaçakları ve yolsuzluk bulunmaktadır.

2.2.2. Uluslararası Faktörler

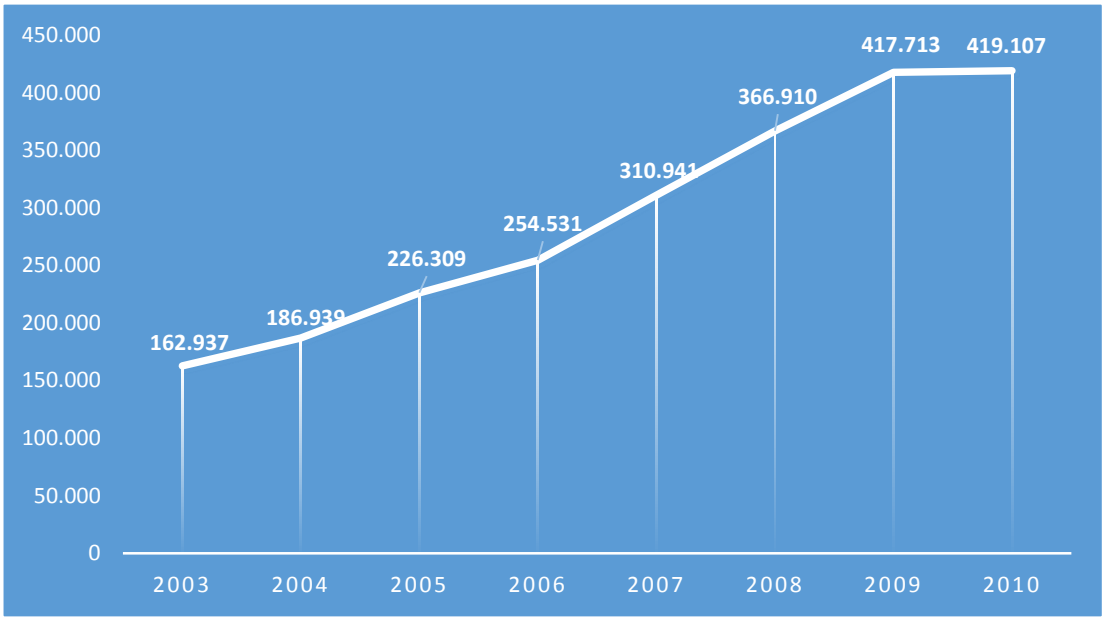
2001 yılında Yunanistan, Avro Bölgesine geçiş yapıp, ulusal para birimini Avro olarak kabul etmesi, ülkenin borç yükünün artmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Avro Bölgesinde büyük ve güçlü ekonomilere sahip Almanya ve Fransa gibi Ülkeler bulunduğundan ve Avrupa Merkez Bankası tarafından koruyucu bir şekilde uygulanan ortak para politikasının varlığı, bu bölgeye yatırım yapmayı düşünen yatırımcılar açısından yüksek seviyede bir güven yaratmaktadır. Bu bölgeye üye olmanın verdiği bazı avantajları Yunanistan da, diğer ülkeler gibi değerlendirdi. Bu avantajların başında da, normal şartlar altında alamayacağı, düşük faizli uygun kredi imkânı gelmekteydi. Bu krediler de Yunanistan'a devlet bütçesini finanse etme konusunda rahat bir nefes aldırdı. Ancak, her ne kadar, ucuz kredi almak Yunanistan'a fayda sağlamış gibi görünse de, daha sonra görüldü ki, bu kredilerin kullanılması, Yunanistan'ı çok ciddi bir borç seviyesine getirdi (Nelson vd. 2010: 5). Tablo 4 ve Grafik 6'da Yunanistan'ın 2003 ve 2010 yılları arasındaki brüt dış borç stokuna ait veriler gösterilmiştir.

Tablo 4: Yunanistan Brüt Dış Borç Pozisyonu (Milyon €)

	2003	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Brüt Dış Borç Pozisyonu	162.937	186.939	226.309	254.531	310.941	366.910	417.713	419.107

Kaynak: Bank of Greece

Grafik 6: Yunanistan Brüt Dış Borç Pozisyonu (Milyon €)

Kaynak: Bank of Greece (https://www.bankofgreece.gr/Pages/en/Statistics/externalsector/debit.aspx)

Grafik 6'yı incelediğimizde, Yunanistan'ın Avro Bölgesine girişinden 2 sene sonra 162 milyon Avro civarında olan dış borcu, yukarıda da anlatıldığı gibi, kolay kredi bulma imkânları sayesinde kademeli olarak yükselmiştir. Krizin ortaya çıktığı 2008 yılında, 2003 yılı borcunun iki katından daha da yüksek bir miktarda, yaklaşık 367 milyon Avro olarak gerçekleşmiştir. Kriz döneminde de yine artış göstermiş ancak 2009 yılında alınan önlemler ve açıklanan paketler neticesinde, 2010 yılında bir önceki yıla göre sadece 2 milyon avroluk bir artışla 419 milyon Avro seviyesinde sabit kalmıştır.

2.3.Kriz Dönemi

2009 yılının Ekim ayında iktidara gelen Papandreou hükümeti kamu bütçe açığının GSMH 'ya oranının %6,7 değil de %12,7 olduğunu ilan etti. Ülkede ortaya çıkan borç krizi, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin geleceği konusundaki tartışmalar, dünya gündemi içerisinde önemli bir yere oturdu. Ülkenin geleceği acısından iki temel seçenek söz konusuydu; Birincisi, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ni terk etmek, diğeri ise uluslararası finansal destek talebinde bulunmaktı. Yunanistan hükümeti ikinci seçenekte karar kıldı.

Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ni terk etmesi, var olan sorunları çözmek yerine sorunları daha fazla değiştirmesi muhtemel olarak görüldü. Smaghi'nin ifade ettiği üzere Yunanistan'ın ulusal paraya dönmesi iş dünyasında sözleşmelerin yeniden gözden geçirilmesini gerektirebilecekti. Bir diğer sorun ise önceki borçları Avro cinsinden tahvil, bono ve kredilerden oluşması nedeniyle, finansal yatırımcıların ulusal paraya güvenmediği bir ortamda böyle bir dönüşümün borç yükünü daha fazla arttırabilecek olmasıydı. Bu durumda Avro ve Drahmi'nin geçici bir süre birlikte dolaşımda kalması kaçınılmaz hale gelecek ve Yunan halkı değeri düşürülmüş Drahmi'ye güvenmeyerek Avro'yu temel para birimi olarak kullanacaktı. 1992 yılında sıkı para politikasından kaçınmak için Avrupa Döviz Kuru Mekanizmasından ayrılan İtalya'nın deneyimi bunları doğrulamaktadır. İtalya bu mekanizmadan ayrıldıktan sonra para biriminin değerini düşürmüş, fakat yatırımcı güveninin sağlanamaması nedeniyle faizler inişli çıkışlı bir seyir izlemiş, enflasyon yeniden ortaya çıkmış ve sonunda sistem içerisinde kaldığı durumda da uygulayabileceği sıkı para politikasına yönelmek mecburiyetinde kalmıştı (Smaghi, 2010). Yunanistan'ın borç krizinden kurtulmasının en iyi yolu Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ni terk etmek ya da borçları yapılandırmak değil, Avrupa Komisyonu(EC), Avrupa Merkez Bankası(ECB) ve Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) ile bir kredi anlaşması yapmaktı.

2010 yılının Nisan ayında Yunan Hükümeti uluslararası para fonundan ve avro bölgesinde bulunan ülkelerden finansal destek talep etti. Uluslararası Para Fonu'nun bu talebe cevap vermesi karşılığında diğer Avrupa ülkeleri Yunanistan'a finansal destekte bulunmayı kabul etti.

2 Mayıs 2010 tarihinde ise Yunanistan'ın Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve Uluslararası Para Fonu ile toplam 110 milyon Avro'luk finansal destek paketi üzerinde uzlaştılar. Uluslararası Para Fonu ve Yunanistan'ın 30 milyon Avro'luk stand-by anlaşması yaptıkları aynı tarihte kamuoyuna duyuruldu. Yunan ekonomisinin istikrar kavuşması, rekabet gücünün arttırılması ile birlikte piyasa güvenin yeniden oluşturularak kamu bütçe açığının GSMH'ye oranının 2014 yılında %3 seviyesine düşürülmesi hedeflendi.

2.3.1. Yunanistan İç Politika Hamleleri

2009 yılının Ekim ayında göreve gelen Papandreou Hükümeti, 3 ayrı mali tasarruf tedbiri paketi açıkladı. Bu paketlerdeki temel amaç Yunanistan'ın kamu borcu/GSYİH oranını %12.7 seviyesinden, 2010 sonuna kadar %3 seviyesinin altına indirmekti. Toplamda alınan tedbir miktarları, bütçenin %6,4'üne karşılık gelen 16 Milyar Avro olarak açıklandı (EUI 2010).

Avro Bölgesi üye ülkeleri, Papandreou Hükümetinin açıklamış olduğu mali düzenleme planlarını memnuniyetle karşıladı. Ancak, bazı endişeler de söz konusuydu. Vergi artışlarıyla beraber yüksek harcama kesintilerinin bir arada olmasının ülkede süre gelen durgunluğu daha da derinleştirmesi ve işsizliği de arttırması endişeleri ön plandaydı.

3 Mart 2010 günü Papandreou Hükümeti, üçüncü ve en geniş kapsamlı kemer sıkma paketi için parlamento onayını aldı. Bu paket genel olarak daha önce açıklanan iki paket konusunda diğer üye ülkelerin öne sürdüğü, paketlerin yeterince geniş kapsamlı olmadığı gibi endişeleri göz önünde bulundurarak ve bu endişeleri gidermek adına hazırlanmıştı. Yunanistan'ın daha önce açıkladığı bu iki paketteki bütçe geliri artışları temel olarak vergi artışına ve de sosyal güvenlik primi tahsilinin geliştirilmesine dayalıydı. Ancak Mart ayında kabul edilen son pakete bakıldığında ise, yaratılacak ek gelirin önemli bir bölümü %19 olan katma değer vergisinin %21'e çıkarılması, yakıt, tütün, alkol ve lüks tüketim mallarının vergilerinin artırılması ve de tek seferlik, yıllık kişisel geliri 100bin Avro'yu geçenlere uygulanacak olan %1 lik vergiden oluşmaktaydı. Hükümet ayrıca, bir dizi kurumsal, kişisel ve emlak vergisi reformları açıkladı (Nelson vd. 2010: 7).

Bütçe harcamaları tarafına bakıldığında ise, o yıl yapılacak olan tüm bütçe kesintilerinin kamu hizmetlerine yapılacağı açıklandı. Bunlar; kamu sektöründe emeklilik/yeni işe alım oranının 5'e 1 olması, kamu çalışanları maaş ikramiyelerinde %10'luk bir kesinti, devlet emekli maaşlarında bir donma ve son olarak da kamu sektörü ek ödemelerinde %30'luk bir kesinti yapılması olarak açıklandı. (Ares 2010, 33)

2.4.Krizin Çevre Ülkelere Etkileri

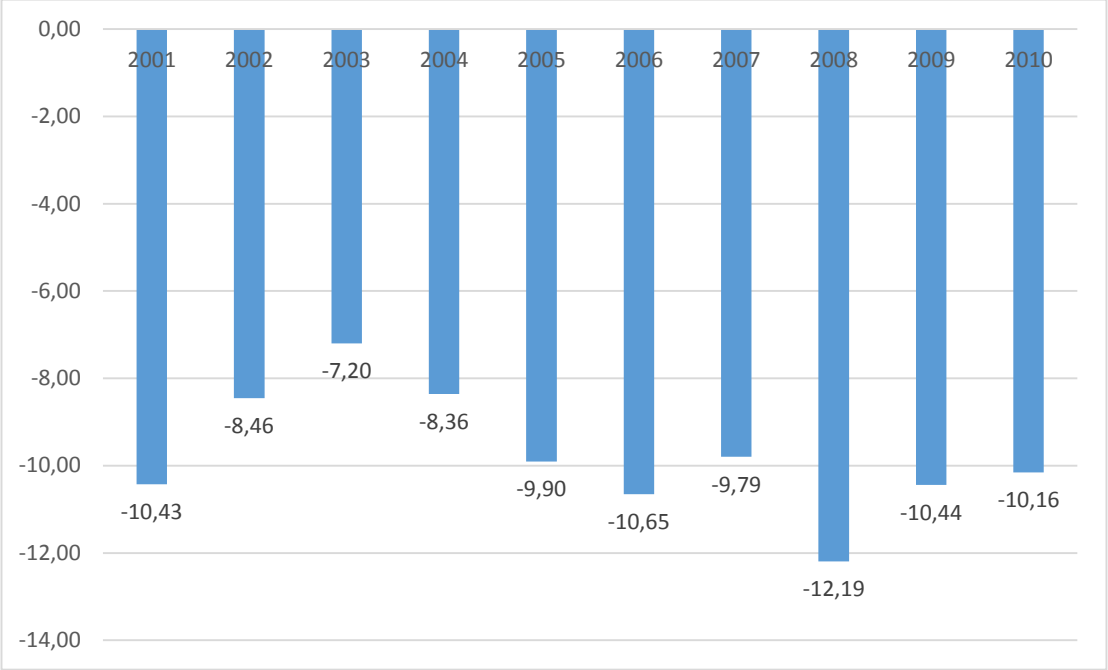
Kriz literatüründe belirtildiği üzere, her ne kadar krizler ortaya çıktığı ülkeleri etkileseler de, bir veya daha fazla ülkede ortaya çıkan kriz, bu ülkelerdeki yatırımcıların yatırımlarını risk analizi, likidite veya diğer sebepler ile yeniden dengelemesini gerektirebilir. Yatırımcıların pozisyonlarındaki değişimler ya da kaymalar, çevre ülke yatırımcılarında bir tehdit algısı oluşturup, bu yatırımcıların da pozisyonlarını kapatmasına ve yatırımlarını o ülkelerden çıkarmalarına ve dolayısı ile ülke ekonomilerinde ciddi sıkıntılar yaratabilmektedir.

Yunanistan krizinin ortaya çıktığı 2008 yılına kadar, Güney Avrupa ülkelerinden, ekonomik olarak Yunanistan'a benzer durumda olan 3 ülkenin (Portekiz, İspanya ve İtalya) temel ekonomik verileri grafikler yardımı ile incelenmiş, krizin bu ülkelere ne kadar etki ettiği konusunda bir genel bakış yapılmıştır.

2.4.1. Portekiz

Portekiz ve incelenen diğer 2 ülke ile Yunanistan arasında doğru bir kıyaslama yapabilmek adına, Yunanistan için yukarıda verilmiş olan 5 temel gösterge üzerinden gidilmiştir. Birinci gösterge Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH)'dir.

Grafik 7: Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH)

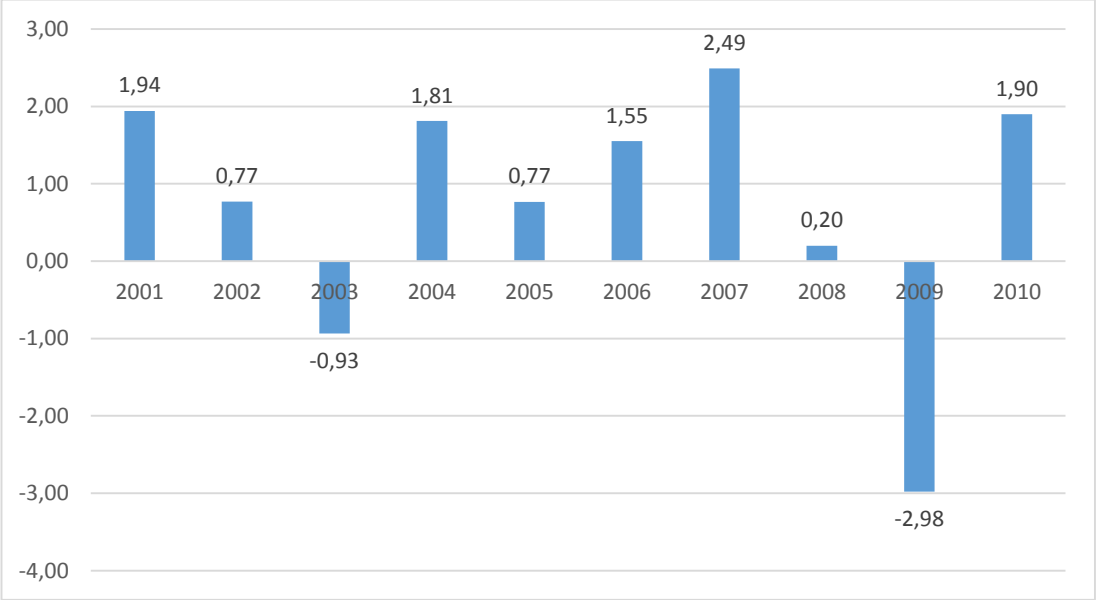

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Portekiz'in Cari İşlemler Dengesi incelendiğinde, 2001 yılında -%10 civarında olan oran, 2002 ve 2003 yıllarında %7.20'ye kadar bir iyileşme göstermiş olmasına rağmen, 2004 yılından itibaren yeniden düşüşe geçerek ortalama %10 civarlarında seyretmiştir. Yunanistan'ın krize girdiği 2008 yılında ise, Portekiz, son 10 yıldaki en düşük cari işlemler dengesi oranı olan %12.19'a gerilemiştir. Daha sonraki 2 yılda ise, ortalama %10 seviyelerinde devam etmiştir.

Grafik 1'de daha önce verilen, Yunanistan'ın aynı süreçteki verileri ile kıyasladığımızda, kriz yılına kadar aslında Portekiz'in, Yunanistan'a göre daha kötü bir grafik çizdiğini gözlemliyoruz. Ancak, Yunanistan'ın krize girdiği yıl olan 2008 ve bir önceki yıl oranları, Portekiz'in çok daha gerisinde kalmıştır.

Grafik 8: Yıllık Büyüme Oranı (%)

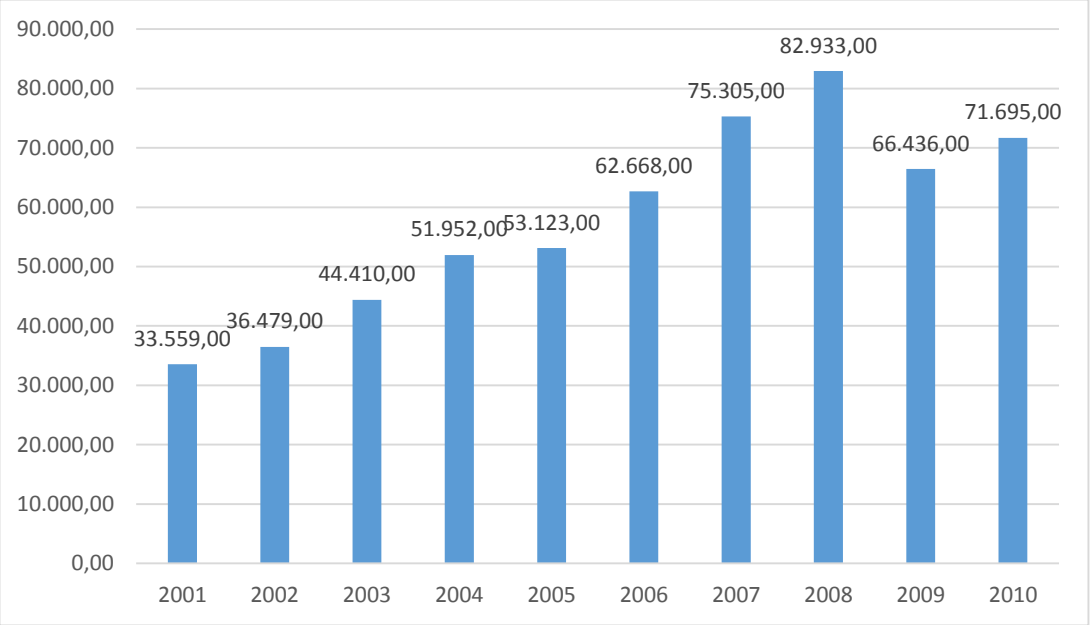

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Portekiz, 2001 yılından krizin yaşandığı 2008 yılına kadar, 2003 yılı hariç hep bir pozitif büyüme trendinde olmuştur. Sadece 2003 senesinde eksi büyüme yaşamış olan Portekiz, krizin ortaya çıktığı 2008'de dahi az da olsa, %0.20 oranında bir büyüme rakamı yakalamış, ancak 2009 yılında ise, %2.98 gibi ciddi bir küçülme rakamı ile karşı karşıya kalmıştır.

Yine aynı dönemleri Yunanistan ile kıyasladığımızda, Grafik 2'de gösterildiği gibi, Yunanistan, Portekiz'e oranla kriz yılına kadar düzenli ve yüksek bir büyüme ortalaması yakalamış, ancak krizle beraber 3 yıl üst üste negatif büyüme ile karşı karşıya kalmıştır. Portekiz ise 2009'daki ciddi daralmaya rağmen 2010 yılında %1.90'lık büyüme rakamına ulaşmayı başarmıştır.

Grafik 9: Mal ve Hizmet İhracı (Milyon ABD Doları $)

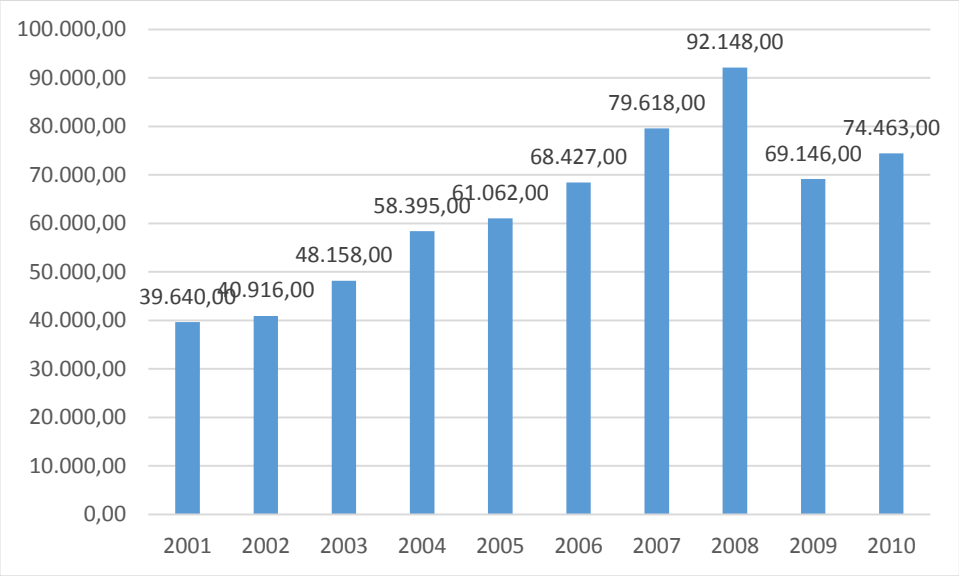

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Grafik 9'da Portekiz'in 10 yıllık mal ve hizmet ihracı verilerini görmekteyiz. Portekiz, 2001 yılından itibaren, mal ve hizmet ihracı konusunda ciddi bir ivme yakalamış ve 33,5 milyar dolar olan 2001 ihracatını düzenli olarak arttırarak 2008 yılında yaklaşık 83 milyar dolar seviyesine çıkarmıştır. 2009 da ise krizin etkilerini yine gözlemleyebiliyoruz. 2008 yılına kadar düzenli bir yükseliş gösteren mal ve hizmet ihracatı, 2009 yılında yaklaşık 16 milyar dolar azalarak 66,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bir sonraki yıl ise az da olsa bir toparlanma ile 71,6 milyar dolar seviyesine çıkmıştır.

Grafik 3'te verilen Yunanistan verilerine bakıldığında ise, aynı dönemde Portekiz ile benzer şekilde Yunanistan da 2008 yılına kadar artan bir ihracat verisi yakalamış, krizin etkisi ile 2009 ve 2010 yıllarında düşüş yaşamıştır.

Grafik 10: Mal ithalatı (Milyon ABD Doları $)

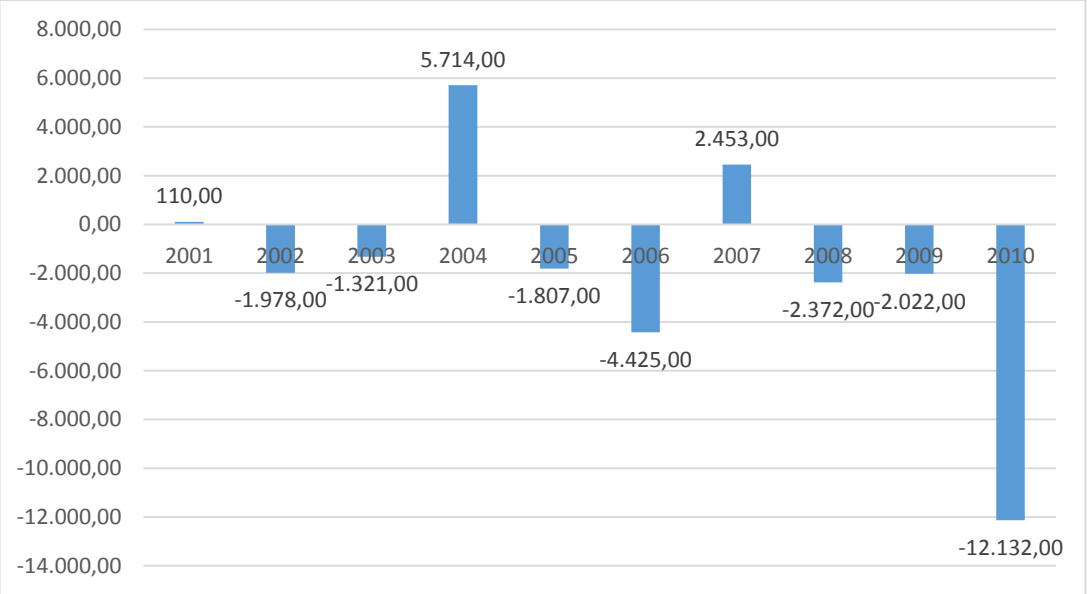

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Portekiz'in mal ithalatı verilerini incelediğimizde, yine 2001 yılından kriz yılına kadar düzenli artan bir süreç görmekteyiz. 2001 yılında 39,6 milyar dolar olarak gerçekleşen ithalat, 2008 yılına kadar artarak 92,1 milyar dolar seviyesine ulaşmış, yine ihracat verisinde olduğu gibi 2009 yılında ciddi bir düşüş ile 69,1 milyar dolar seviyesine gerileyip, 2010 yılında ise ufak bir toparlanma ile 74,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Yunanistan'ın aynı süreçteki ithalat verileri ile kıyasladığımızda, Grafik 4'te gösterildiği gibi, Portekiz'e benzer bir şekilde 2008 yılına kadar artış sürecinde olan ithalat, krizin etkisi ile 2009 yılında ciddi bir düşüş yaşamıştır.

Grafik 11: Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon ABD Doları $)

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

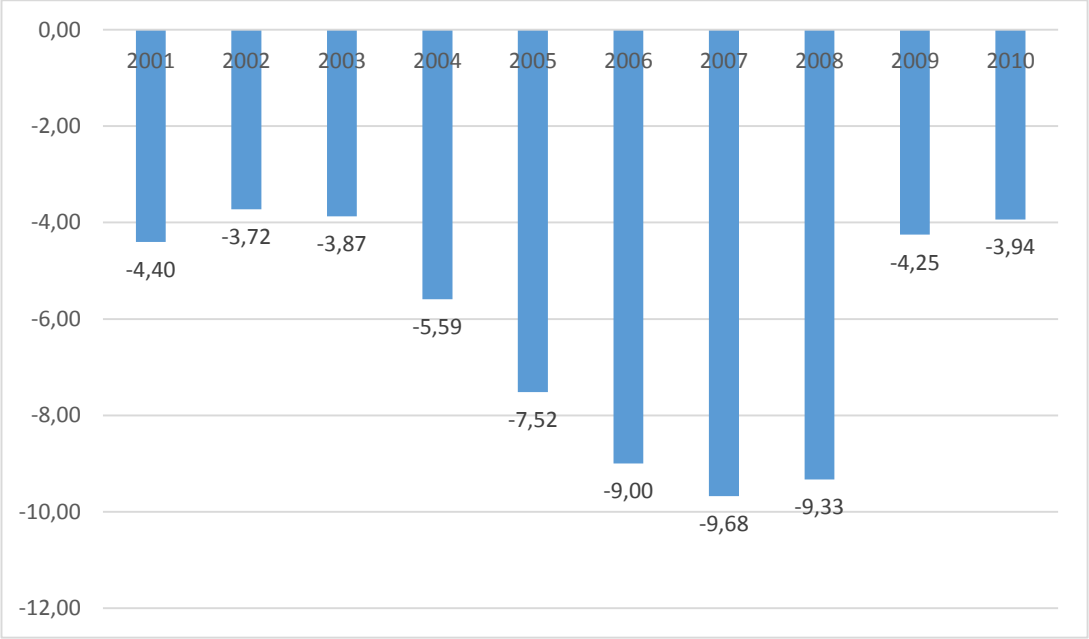
Son olarak incelenen veri, doğrudan yabancı yatırım verisidir. Grafik 11'de gösterildiği üzere, Portekiz, 2004 ve 2007 yıllarında doğrudan yabancı yatırım almış, diğer yıllarda ise ülkeden çıkışlar gerçekleşmiştir. Burada dikkat çeken yıl ise, diğer verilerden farklı olarak 2010 yılıdır. 2010 yılında Portekiz'den 12,1 milyar dolar sermaye çıkışı gerçekleşmiştir.

Yunanistan'ın aynı süreçte doğrudan yabancı yatırım verisi Grafik 5'te verilmiştir. Yunanistan da Portekiz gibi sadece 2002, 2005 ve 2007 yılında yabancı yatırım almış, diğer yıllarda sermaye çıkışları yaşamıştır. Ancak kriz yılı olan 2008'de yaşanan sermaye çıkışından sonra, Portekiz'in aksine 2010 yılında doğrudan yatırım almıştır.

2.4.2. İspanya

İncelenen ikinci ülke Portekiz'in komşusu İspanya'dır. İspanya'nın da, Yunanistan incelemesinde kullandığımız verileri, Dünya Bankası'ndan temin edilmiş ve grafiklerle verilmiştir.

Grafik 12: Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH)

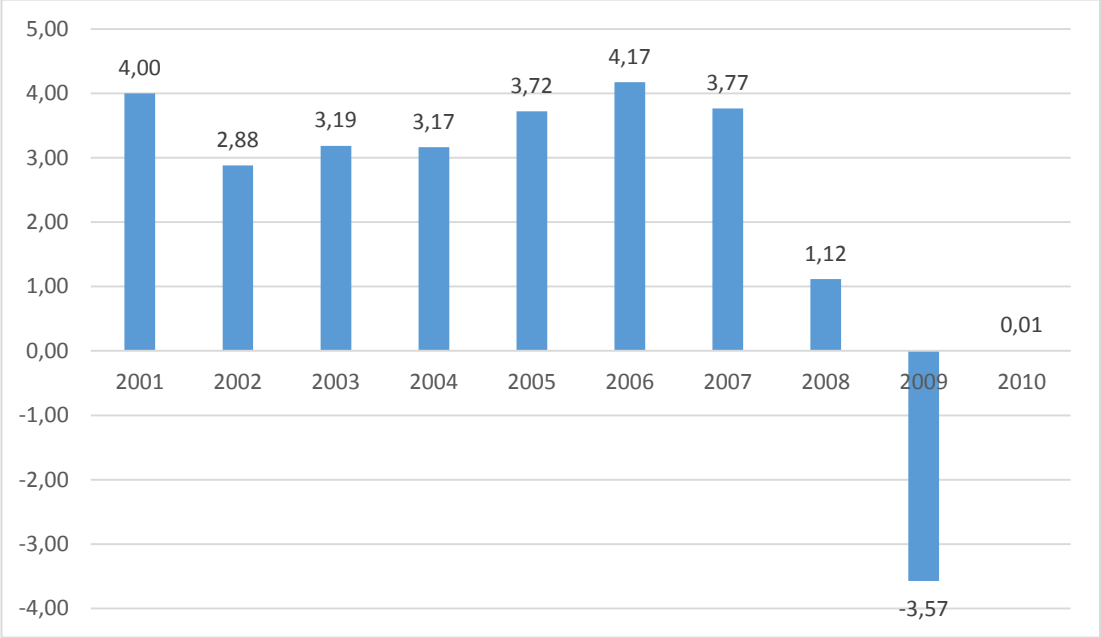

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Grafik 12'de gösterilen İspanya'nın cari işlemler dengesi incelendiğinde, 2001 – 2003 yılları arasında yatay bir seyir göstermekteyken, 2004 yılından itibaren krizin gerçekleştiği 2008 yılına kadar ciddi bir düşüş yaşanmış olduğu görülmektedir. 2009 yılında ise önemli bir düzelme gerçekleşmiş ve %9 seviyelerinden %4 seviyelerine ulaşmıştır.

Aynı dönemde Grafik 1'de gösterilen Yunanistan'ın cari işlemler dengesi ile kıyaslandığında, İspanya'nın 2009 ve 2010 yıllarında Yunanistan'a oranla daha başarılı olduğu görülmektedir.

Grafik 13: Yıllık Büyüme Oranı (%)

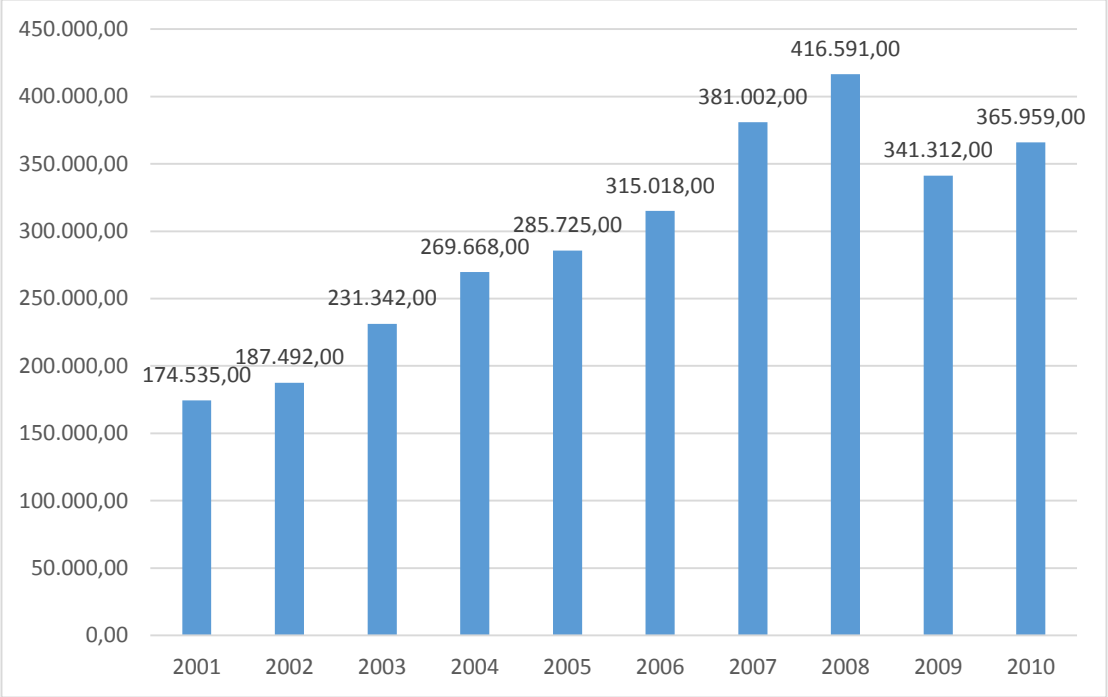

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Grafik 13'te gösterilen İspanya'nın yıllık büyüme oranları, 2001 yılından 2008 yılına kadar yatay bir seyir izlemiş ve İspanya, 2008 yılına kadar ortalama %3,5 civarlarında düzenli bir büyüme oranı yakalamıştır. 2008 yılında bir önceki yıla oranla ciddi bir düşüş yaşamasına rağmen, yine de %1,12'lik bir pozitif büyüme rakamı ortaya çıkmış, 2009 yılında ise İspanya ekonomisi %3,57 oranında küçülmüştür.

Yunanistan'dan farklı olarak İspanya ekonomisinde, 2009 yılındaki %3,57'lik küçülmeye rağmen, bir sonraki yıl toparlanarak, %0.01 oranında, çok az da olsa, pozitif bir büyüme gerçekleşmiştir. Yunanistan ise krizin etkisi ile hem 2009 hem de 2010'da ekonomik daralma yaşamıştır.

Grafik 14: Mal ve Hizmet İhracı (Milyon ABD Doları $)

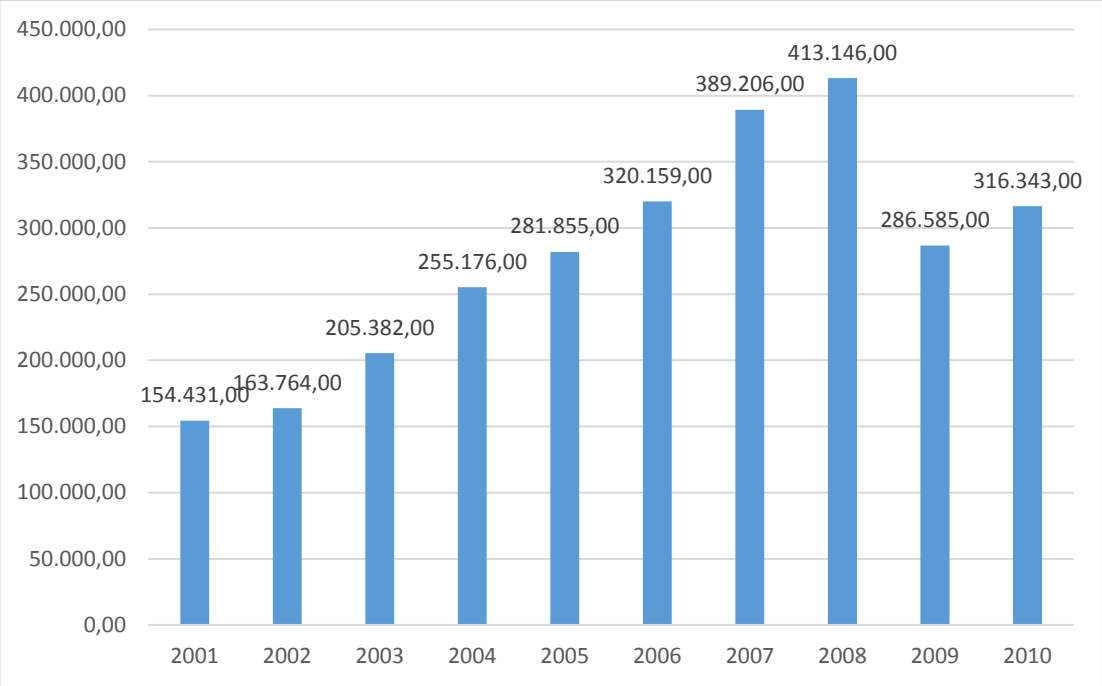

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

İspanya, Grafik 14'te gösterildiği gibi, 2001 yılından 2008 yılına kadar mal ve hizmet ihracatını düzenli bir şekilde arttırmıştır. 2001 yılında 174,5 milyar dolar olan ihracat, 2008 yılında 416 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Yine diğer ülkelerde gözlemlediğimiz gibi, İspanya'nın da 2009 yılında ihracatı 341,3 milyar dolar seviyesine düşmüş, 2010 yılında ise, ufak bir toparlanma ile 365,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Yunanistan'ın aynı dönemi ile kıyaslandığında, 2001-2008 arası benzer bir yükselme yaşayan ihracat, iki ülkede de 2009 yılında düşüş yaşamış, ancak İspanya 2010 yılında Yunanistan'a oranla ihracatını arttırmayı başarmıştır.

Grafik 15: Mal ithalatı (Milyon ABD Doları $)

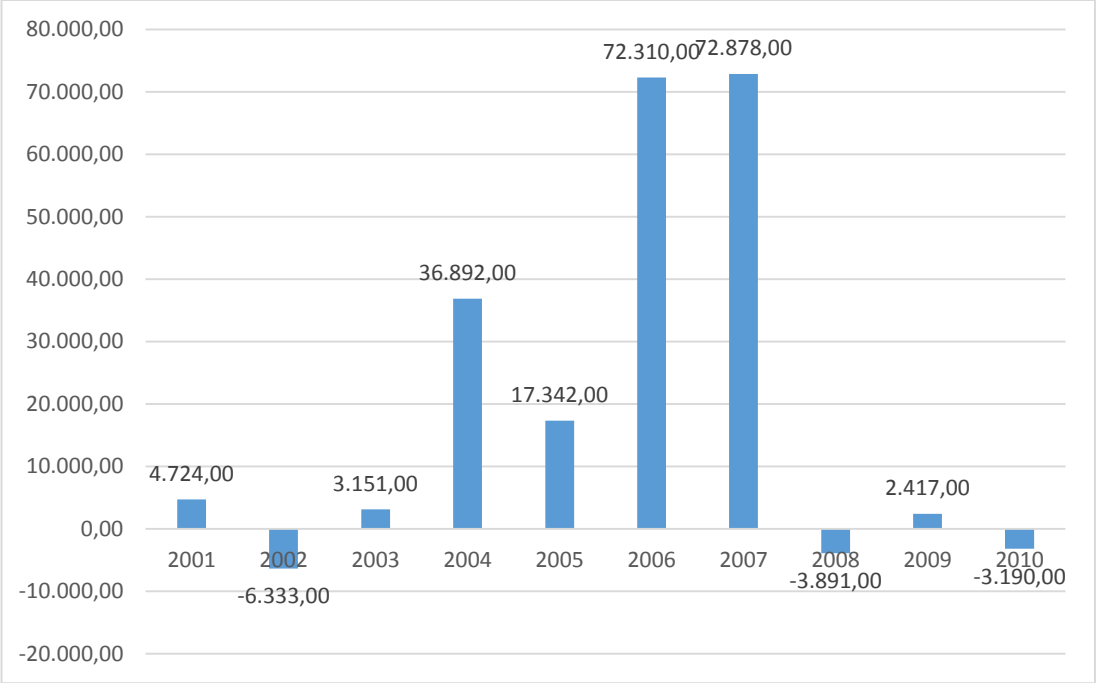

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

İspanya'nın ithalatının 2001-2010 arası gösterildiği Grafik 15 incelendiğinde, 2001 yılında 154,4 milyar dolar olan ithalat, 2008 yılına kadar, ihracat verilerine paralel bir şekilde, düzenli olarak artarak 413,1 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. 2009 yılında ise, büyük bir düşüş gerçekleşmiş ve İspanya'nın ithalatı 286,5 milyar dolar seviyesine gerilemiştir. Yine ihracat verilerinde görüldüğü gibi, ithalat da 2010 yılında az da olsa artarak 316,3 milyar dolar seviyesine tekrar yükselmiştir.

İspanya'nın ithalat verilerini, Grafik 4'te verilen Yunanistan'ın ithalat verileri ile karşılaştırdığımızda, Yunanistan'ın 2010 yılında da ithalatında düşüş yaşanmaya devam ettiğini gözlemlemekteyiz.

Grafik 16: Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon ABD Doları $)

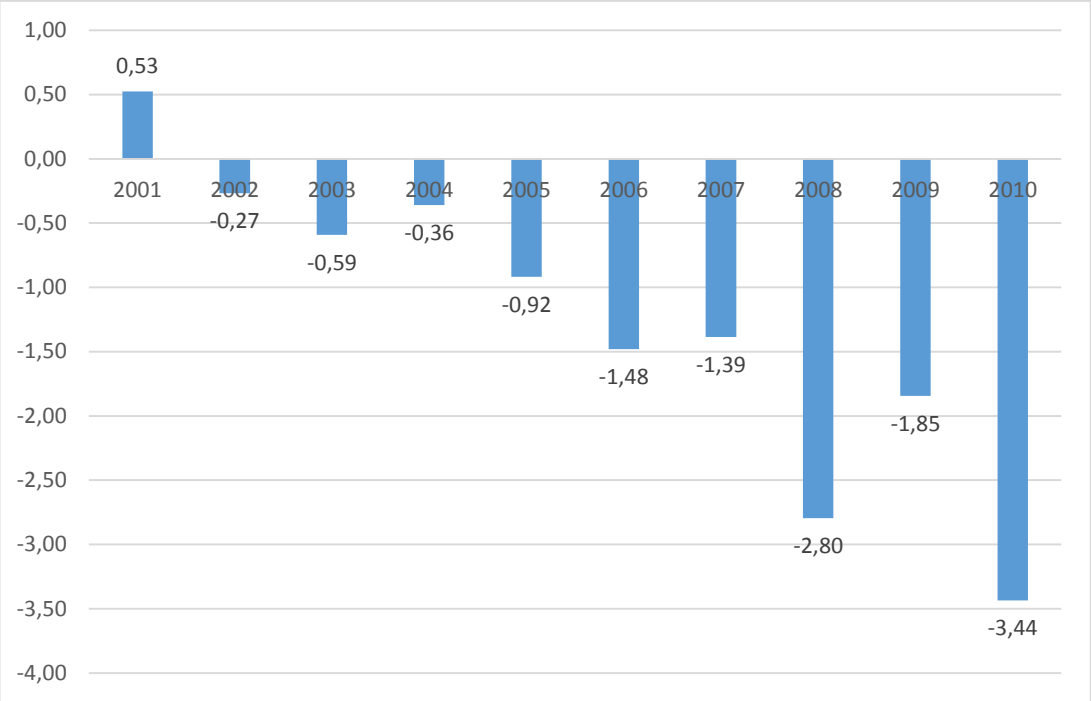
Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

İspanya, doğrudan yabancı yatırım verileri göz önüne alındığında, Yunanistan'dan farklı bir tablo çizmektedir. Grafik 16 incelendiğinde, krizin gerçekleştiği 2008 yılına kadar, 2002 yılı haricinde sürekli olarak İspanya'ya doğrudan yabancı yatırım geldiğini görmekteyiz. Özellikle 2006 ve 2007 yıllarında İspanya'ya büyük miktarda yatırım yapıldığı görülmektedir. Daha sonraki yıllarda ise sadece 2009'da 2,4 milyar dolarlık bir yatırım söz konusu iken, 2008 ve 2010 yıllarında, İspanya'dan sermaye çıkışları olduğu görülmektedir.

2.4.3. İtalya

Yunanistan ekonomik krizinin çevre ülkelere etkisinin incelendiği üçüncü ülke İtalya'dır.

Grafik 17: Cari İşlemler Dengesi (% GSYİH)

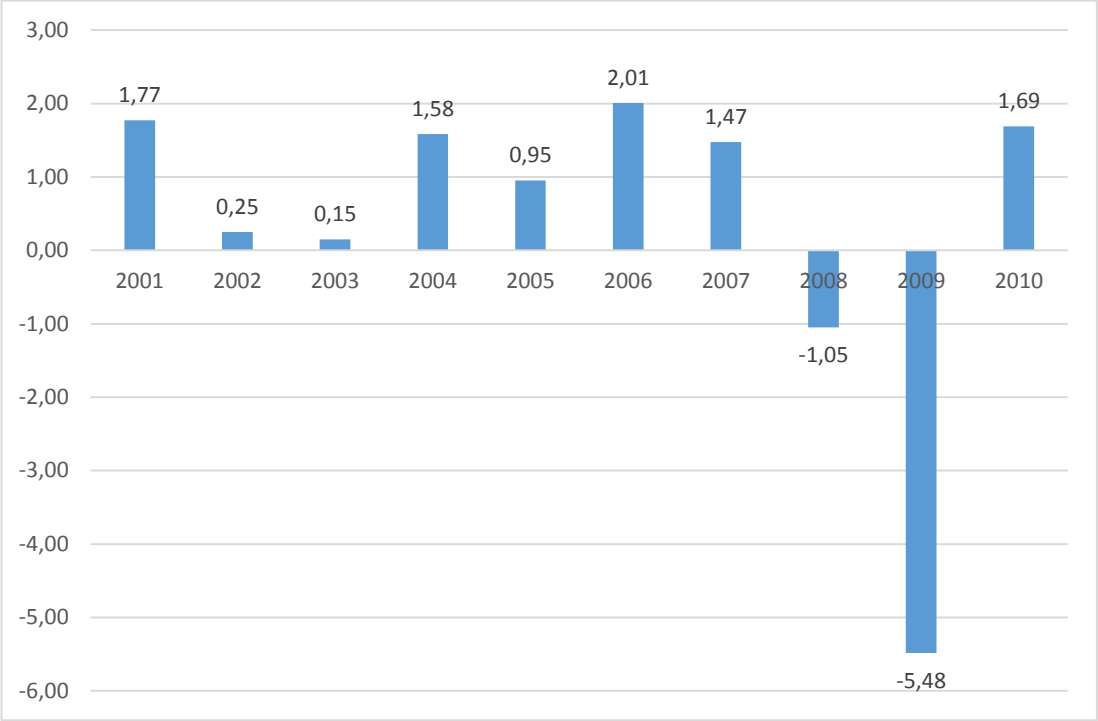

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

İtalya, 2001 yılında %0,53 oranında bir cari fazla gerçekleştirmiş olmasına rağmen, takip eden yıllarda, kriz yılına kadar genelde %1'in altında bir açıkla devam etmiştir. Krizin yaşandığı 2008 yılında %2,80 e kadar yükselen cari açık, 2009 da bir miktar azalmasına rağmen 2010 yılında ciddi bir yükselişle %3,44 oranına çıkmıştır.

Yunanistan'a kıyasla aynı dönemde İtalya, daha başarılı bir cari işlemler dengesi yakalamıştır.

Grafik 18: Yıllık Büyüme Oranı (%)

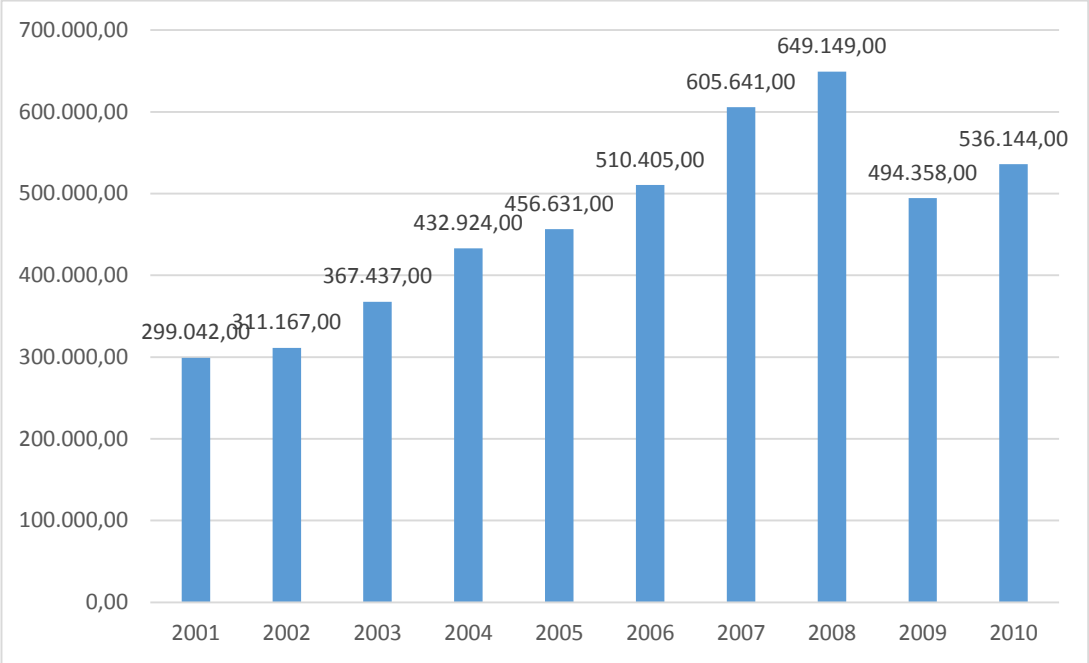

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Grafik 18'de İtalya'nın yıllık büyüme oranları verilmiştir. 2001 yılından, kriz yılına kadar İtalya ekonomisi, genel olarak pozitif bir büyüme oranı yakalamışken, krizin gerçekleştiği 2008 yılında %1,05 ve ertesi yıl ise %5,48 gibi ciddi oranda daralmalar yaşamıştır. Ancak 2010 yılında, %1,69'luk pozitif bir büyüme gerçekleşmiştir.

İtalya, Yunanistan'a oranla her ne kadar daha düşük bir ekonomik büyüme performansı sergilese de, kriz yıllarından sonra ekonomisini tekrar büyütmeyi başarmıştır. Yunanistan ise Grafik 2'de gösterildiği gibi 2010 yılında en büyük ekonomik daralmayı yaşamıştır.

Grafik 19: Mal ve Hizmet İhracı (Milyon ABD Doları $)

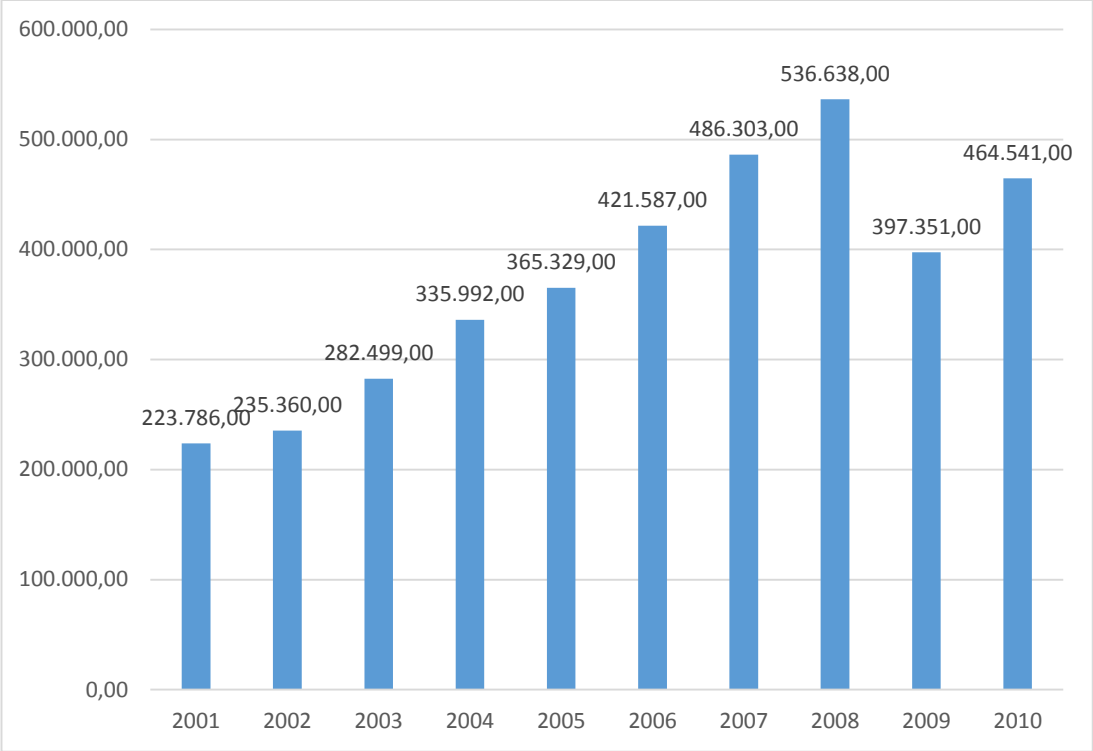

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

Grafik 19 incelendiğinde, 2001-2008 yılları arasında, şimdiye kadar incelediğimiz diğer 2 ülke Portekiz ve İspanya gibi, İtalya'da benzer ihracat sürekliliği göstermiştir. 649,1 milyar dolarlık bir ihracat rakamına 2008'de ulaştıktan sonra, İtalya ihracatı, 2009 yılında ciddi bir düşüşle 494,3 milyar dolar seviyelerine gerilemiştir. Ancak 2010 yılında toparlanarak yeniden 536,1 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Yunanistan, her ne kadar rakam olarak arada ciddi farklar bulunmasına rağmen, İtalya gibi 2008 yılına kadar artan bir ihracat gerçekleştirmiş olsa da, krizin etkisi ile 2009 yılında bir düşüş yaşamış ve İtalya'dan farklı olarak 2010 yılında da bu düşüşü toparlayamamıştır.

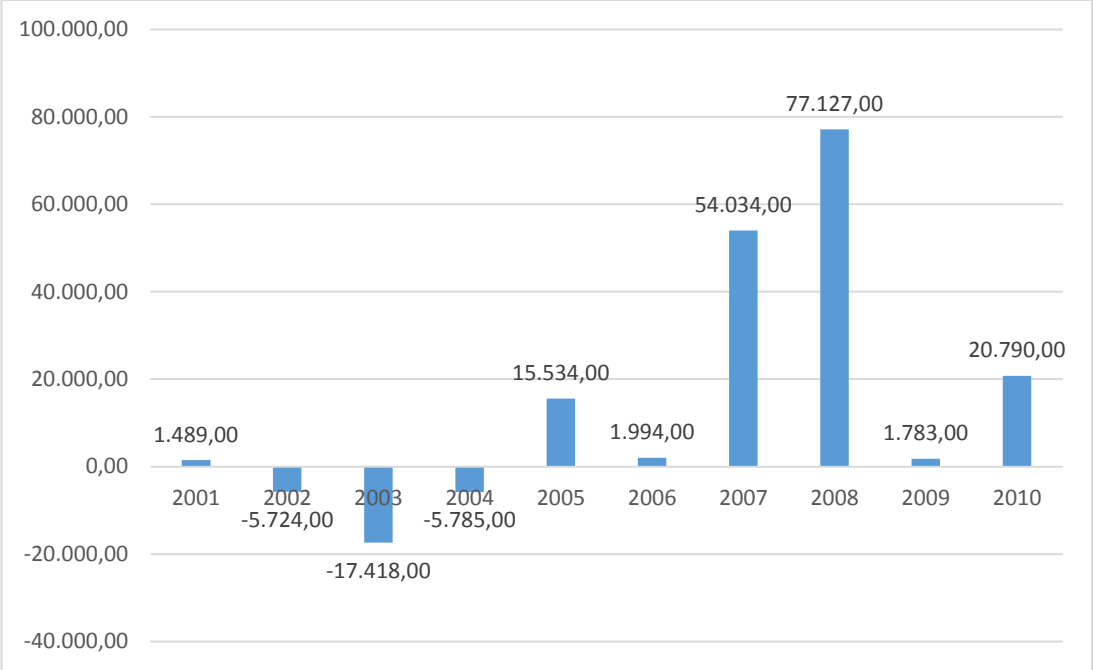
Grafik 20: Mal ithalatı (Milyon ABD Doları $)

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

İtalya'nın ithalat verilerinin gösterildiği Grafik 20 incelendiğinde, yine Yunanistan'la benzer şekilde, 2008 yılına kadar artan bir ivmeyle gerçekleşen ithalat, 2008 yılında 536,6 milyar dolar ile incelenen dönemin en yüksek seviyesine ulaşmış, ancak 2009 yılında tıpkı Yunanistan gibi ciddi bir düşüş ile 397,3 milyar dolar seviyesine gerilemiştir. İtalya'nın bu süreçte Yunanistan'dan farkı ise 2010 yılında olmuştur. 2010 yılında ithalat yükselerek 464,5 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.

Grafik 21: Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon ABD Doları $)

Kaynak: World Bank, International Debt Statistics

İtalya ile ilgili son incelediğimiz veri Grafik 21'de gösterilen doğrudan yabancı yatırım verileridir. 2001 ile 2004 yılları arasında, 2001 yılında gerçekleşen 1,4 milyar dolarlık yatırım haricinde, diğer 3 yılda ülkeden ciddi bir sermaye çıkışı gözükmekte iken, 2005 yılından itibaren, İtalyan ekonomisine doğrudan yabancı yatırım gelmeye başlamış ve 2007'de 54 milyar, 2008'de ise 77 milyar dolarlık büyük sermaye girişi olmuştur.

Yunanistan'ın aksine, doğrudan yabancı yatırımlar konusunda İtalya, kriz yıllarında da, yabancı yatırımcıyı ülkeye çekmeyi başarmış ve ülkeden sermaye çıkışı gerçekleşmemiştir.

SONUÇ

Yunanistan, 2001 yılında girdiği Avro bölgesinin getirmiş olduğu birçok avantajı, bütçe açığını ve cari açığını finanse etmek amacıyla kullanarak, dış borcunu ciddi oranda yükseltmiştir. 2009 yılında ülkenin dış borcunun GSYİH'sine oranı %115 seviyelerine ulaşmıştır. Bu rakamlar Avrupa Birliği üye ülkelerinin imzalamış olduğu İstikrar ve Büyüme Paktı'nda belirlenen, bütçe açığı için %3 ve dış borç/GSYİH oranı için ise maksimum %60 oranlarının bir hayli üzerindedir.

Krizin ortaya çıkmasındaki temel sebep ise ülkenin mali disiplin konusunda yaşadığı sorun ve bütçe politikalarıdır. Yıllarca süregelen kamu borç sorununu çözmek yerine Yunanistan, borcu döngüsünü sürdürmeye çalışarak, Avro bölgesinde düşük faizli kredi yolunu tercih etmiştir.

2009 yılında göreve gelen Papandreou Hükümeti, 3 ayrı mali tasarruf tedbiri paketi açıklayarak krizi kontrol altına almayı, bütçe açığı/GSYİH oranını 2010 sonuna kadar %3 seviyesinin altına indirmeyi amaçladı. Bunu gerçekleştirmek için birçok vergi reformu, yeni uygulanacak vergiler ve işe alım kısıtlamaları gibi seçenekler uygulandı.

Açıklanan paketlere rağmen Yunanistan'ın bu hedefi gerçekleştiremediğini görmekteyiz. 2010 yılı bütçe açığı/GSYİH oranı, OECD verilerine göre %11,20 olarak gerçekleşmiştir.

Yunanistan'ın krize girdikten sonra, krizden çıkış için alternatif olarak düşündüğü ancak uygulamadığı, Avro bölgesinden çıkarak, eski para birimi olan Drahmi'ye dönüş planını gerçekleştirmiş olsaydı, kendi parasını basabilme, değerini düşürüp ülkenin rekabet gücünü arttırabilme ve ihracat olanaklarını arttırarak, krizi yönetme ya da krizin etkilerini azaltma konusunda daha farklı bir sonuç elde edebilmesi mümkün olabilirdi.

KAYNAKÇA

Arghyrou, Michael G.; Tsoukalas, John D. (2010) : *The Greek debt crisis: Likely causes, mechanics and outcomes, Cardiff Economics Working Papers*, No. E2010/3, Cardiff University, Cardiff Business School, Cardiff

Claessens, S., & Kose, M. M. A. (2013). *Financial crises explanations, types, and implications* (No. 13-28). International Monetary Fund.

"Country Report: Greece," Economist Intelligence Unit, February 2010.

Delice, G. (2003). Finansal Krizler: *Teorik ve Tarihsel Bir Persfektif*. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi(20), 57-81.

Durmuş, S. (2010). *Finansal Krizleri Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar*. Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(5), 31-46.

Emirkadı, Ö. (2005). *Gelişmekte Olan Ülkeler ve Parasal Kriz Teorileri Üzerine Bazı Değerlendirmeler*. Sosyo Ekonomi(2), 37.

Umut, Ç. (2007). *Kriz Modelleri Çerçevesinde Türkiye 2001 Finansal Krizinin Değerlendirilmesi.* Gazi Üniversitesi iktisadi ve idari Bilimler Fakültesi Dergisi(9/1), 81 - 101.

Furman, J., Stiglitz, J. E., Bosworth, B. P., & Radelet, S. (1998). Economic crises: evidence and insights from East Asia. *Brookings papers on economic activity*, *1998*(2), 1-135.

Goldstone, J. A. (1991). *Revolution and rebellion in the early modern world*. Univ of California Press.

"Greece Economy: An Austere Future," Economist Intelligence Unit, March 9, 2010.

Krugman, P. (1979). A model of balance-of-payments crises. *Journal of money, credit and banking*, *11*(3), 311-325.

Mishkin, F. S. (2007). *Monetary policy strategy*. Mit press.

Nelson, R. M., Belkin, P., & Mix, D. E. (2010, April). Greece's debt crisis: Overview, policy responses, and implications. Library of Congress Washington DC Congressional Research Service.

Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2009). *This time is different: Eight centuries of financial folly*. princeton university press.

"*Update of the Hellenic Stability and Growth Programme*", Greece Ministry of Finance, January 2010